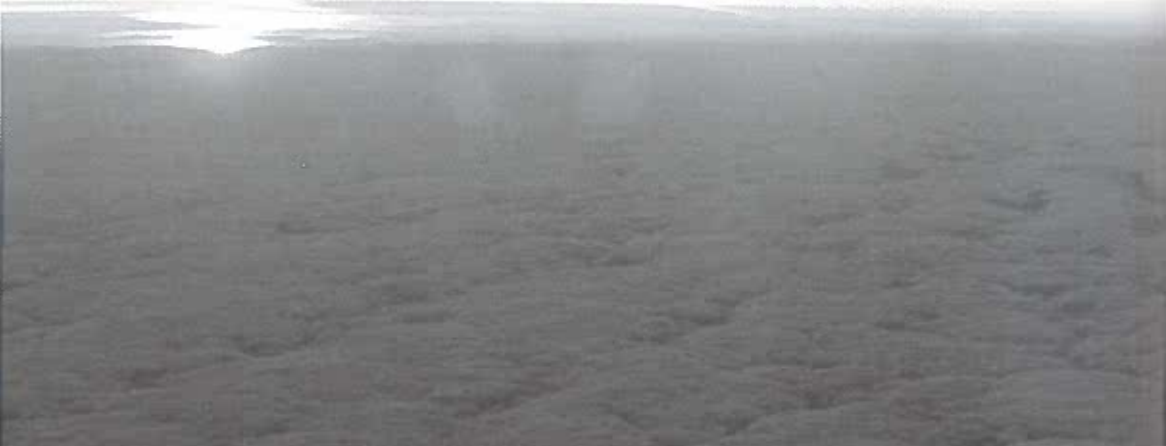


# UVISHEDENS

VENTETIDENS MIDLERTIDIGE EKSISTENS FOR



af MARGIT ANNE PETERSEN

At vente på opholdstilladelse i Danmark beskrives af mange ansøgere som en form for ikke-væren, et sted udenfor deres egentlige liv. I artiklen beskrives denne midlertidige eksistens som en form for alternativt rum, opholdstilladelsesansøgere befinder sig i, forhandler om, og søger at komme ud af, mens de venter på svar om en mulig fremtid i Danmark.

Der er rift om at komme til nummermaskinen, når Udlændingestyrelsen slår dørene op om morgenen. Folk står spredt på trapperne og fortovet omkring indgangen, og ved den mindste antydning af, at det rører på sig indenfor, maser folk for at komme til. I et forsøg på at løse det problem, at den ene nummermaskine efter den anden på den måde blev ødelagt, har medarbejderne i serviceafdelingen indført, at den der åbner døren, står med de første 20 numre i hånden for at dele dem

ud i ro og mag. Allerede her bliver man opmærksom på, at det at vente på opholdstilladelse er en særlig form for venten.

Serviceafdelingen ligger i Ryesgade i København. De høje glasdøre leder ind til et sort stengulv, der dækker et aflangt rum med borde og stole, en informationskranke, en lang række mindre skranke, og til sidst igen glasdøre som leder mod udgangen. Det er her Udlændingestyrelsen møder offentligheden, og rummets indretning og atmosfære er karakteriseret af dette. Stilen og arkitektu-



# RUM

## OPHOLDSTILLADELSESANSØGERE

ren er minimalistisk og slidstærk. Indretningsarkitekten fortæller i et interview, at materialerne er nøje udvalgt, dels for at kunne håndtere de mange mennesker, og for at signalere statslighed og effektivitet. Mange opholdstilladelsesansøgere beskriver rummet som koldt og ubehageligt, et åbent fængsel eller en politistation.

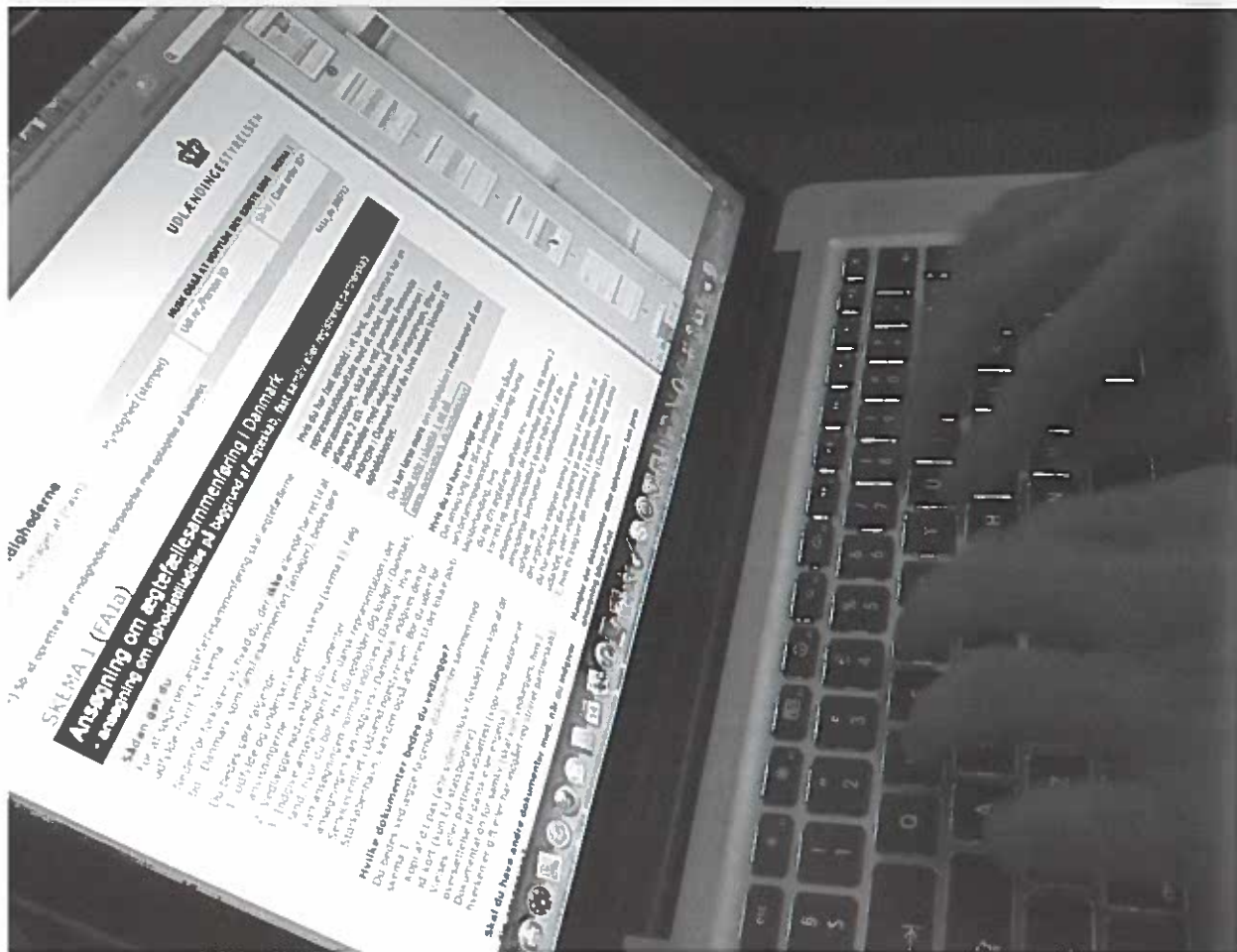
Stemningen i rummet er ofte intens og stresset. Nogle vandrer nervøst frem og tilbage, mens de venter, andre stirrer tomt ud i luften. Nogle har travlt med at udfylde lange ansøgningsskemaer,

mens andre taler i telefon. De fleste giver udtryk for nervøsitet eller ubehag ved at skulle møde myndighedene.

I et interview med en mand fra Tanzania beskriver han rummet sådan: "Det er ubehageligt derinde, fordi alle har hver deres problemer. Nogle er kedede af det, andre har det nogenlunde okay. Når man ser dem, der er kedede af det, bliver man selv dårlig. Min kone græd, jeg var selv ked af det, men der var ikke noget at gøre. Jeg er nødt til at acceptere deres (Udlændingestyrelsens) måde at gøre

ting på. Hvis jeg presser dem, så ødelægger de det hele for os. Der er ingen diskussion, ingen retfærdigheder. Man føler sig helt nede, man er ingenting. Jeg taler ikke engang med de andre, der venter, jeg gør bare det jeg skal. Jeg kan ikke lide at være der, men jeg er nødt til det, og hver gang jeg tager derhen, får jeg det dårligt".

At vente i serviceafdelingen, en form for venten, der er forholdsvis konkret og afgrænset, synes at være tæt forbundet til den længere venten, en usikker periode på ofte mange måneder. Den



Ansøgningsskema til familiesammenføring hentes på Udlændingestyrelsens hjemmeside

tanzanianske mands oplevelse af rummet hænger i høj grad sammen med hans opfattelse af Udlændingestyrelsen som myndighed, den midlertidighed, hans livssituation er præget af, og den usikkerhed, der er forbundet med, hvorvidt landets døre åbner sig for ham og hans kone via familiesammenføring.

**Det konkrete og det mentale rum**  
 At vente på opholdstilladelse indebærer både konkrete former for venten, som i venteværelset, og længere, uafgrænsede perioder af ventetid, mens en ansøgning behandles. Selvom det er den lan-

ge, uafgrænsede form for venten, der primært er i fokus her, er det værd at pointere nogle sammenhænge mellem kortere og længere venten. At vente kan både ses som en aktivitet, noget man gør - eller ikke gør - og en tilstand, et mentalt rum man befinder sig i. Den tanzanianske mands oplevelse af venteværelset og det at vente på at komme til hos en sagsbehandler er således både en aktivitet og en tilstand. Det er en konkret handling, som udgør en del af en større helhed, nemlig den længere venten; en tilstand af midlertidighed og usikkerhed. Den konkrete venten kan således bruges

til at forstå noget om den længere venten, for som Heinz Schilling, en tysk professor i antropologi påpeger, må vi for at forstå venten nødvendigvis se på, hvad der sker i og med personen, som venter.

De konkrete venteoplevelser synes at strække sig ud i hverdagens ventetilstand, og omvendt må man formode, at når den tanzanianske mand oplever venteværelset så stærkt, som han gør, så handler det i hvert fald delvist om, at den midlertidige tilstand indvirker på de konkrete ventesituationer.

Dette dialektiske forhold mel-

lem det konkrete og det mentale rum kommer til udtryk i mange opholdstilladelsesansøgere s betretninger. En canadisk kvinde fortæller efter at have fået afslag på en ansøgning om familiesammenføring, at hendes oplevelse af at være i venteværelset og skulle tale med en sagsbehandler forandredes. "Jeg fik et brev med posten, hvor der stod, at jeg skulle komme ind og tale med en sagsbehandler. Jeg skyndte mig derind, fordi jeg gerne ville vide, hvad det var, de ville tale om, og jeg troede egentlig, det var min familiesammenføring, der var gået i orden. Så rakte damen mig et brev hvor der stod, at jeg skulle være ude af landet inden 14 dage. Hun stempede mit pas og sagde, at hvis ikke jeg var udrejst inden den dato, ville politiet blive sat på sagen. Jeg var i chok, og efter den dag har hvert et ærinde derinde været præget af nervøsitet og ubehag. Når jeg befinder mig inden for de vægge, tør jeg ikke spørge om ting, som jeg har brug for at vide. Jeg er bange for, at de tror jeg vil finde huller i systemet. Bange for at det vil påvirke min sag".

Det fremgår af både den tanzanianske mands og den canadiske kvindes udtalelser, at der sker en masse – især i personernes bevidsthed – mens de venter. At vente på opholdstilladelse kan ses som en eksistentiel form for venten der, som vi skal se i det følgende, låser mennesker fast i mentale rum, som er svære at komme ud af.

### **Eksistentiel usikkerhed**

I opholdstilladelsesansøgere s fortællinger om det at vente på svar fra Udlændingestyrelsen, er usikkerhed et centralt begreb. Det er ikke alene usikkert, hvad der sker

med ansøgerens fremtid, det er også usikkert, hvor længe ventetiden varer. Denne usikre, uafgrænsede periode er nødvendigvis af eksistentiel karakter, da ansøgeren må indstille sig på flere mulige 'fremtider'; et liv i Danmark eller i tilfælde af afslag, 14 dage til at forlade landet eller til at søge på et nyt grundlag for at få lov at opholde sig lovligt i landet, mens ansøgningen behandles.

Den usikre fremtid fylder meget hos de fleste. En canadisk mand fortæller om 6 måneders venten på sin opholdstilladelse: "...og så var der venteperioden. Det tog cirka 6 måneder og var nok den mest nervepirrende periode, man kunne forestille sig. Jeg anede jo ikke, hvad der skulle ske med min fremtid, mit liv. Jeg kunne ikke rigtig være mig selv. Jeg kunne ikke planlægge noget, jeg kunne ikke skrive under på en lejekontrakt til bolig, eller arbejde eller noget som helst. Jeg vidste jo heller ikke hvornår jeg ville få svar. Det føltes som om mit liv var sat på pause".

### **En form for ikke-eksistens**

Oplevelsen af stilstand og at være uden for sig selv italesættes på lignende måder hos andre ansøgere: "Jeg venter på at få mit liv tilbage", "Jeg sidder bare her og venter", "Jeg venter på at kunne gøre noget igen, leve mit liv", "Det føles som om jeg er ingenting", "Man har jo ikke et liv", "Mit liv er gået i stå", og hos pårørende, der fortæller om ansøgeren i venteperioden: "Han slukkede ligesom lidt i den periode", og "Han følte sig ikke som en rigtig mand, fordi han ikke kunne gøre noget". Alle disse udsagn vidner om en opfattelse af, at venteperioden ikke er en del

af deres liv, i hvert fald ikke en del af det de anser for deres rigtige liv. Inspireret af ideen om metaforer som en grundlæggende del af menneskers måde at opleve, tænke og handle på, kan man sige, at disse udsagn ikke kun siger noget om det at vente, men også noget om, hvilke underliggende tanker om og forventninger til livet, der påvirker disse oplevelser af venten.

Udsagnet "Mit liv er sat på pause" kunne for eksempel være bygget på livshistorie-metaforen 'Livet er en rejse'. Hvis livet er en rejse, må der nødvendigvis være en begyndelse, en udvikling i lineær facon og en kontinuerlig bevægelse fremad. Men venteperioden for opholdstilladelsesansøgere forhindrer dem i at opnå nogle af deres umiddelbare mål. Den canadiske kvinde fortalte, at hun før venteperioden syntes, hun var på vej i den rigtige retning med sit liv, men på grund af venteperioden står hendes liv stille. En indisk mand udtrykte ønske om at gå på danskursus, mens han ventede på svar fra Udlændingestyrelsen, men det tillod reglerne ikke, så han følte sig spærret inde, fastlåst. Den canadiske mand ville gerne kunne skrive kontrakter under og handle aktivt, men var forhindret, fordi han ikke vidste, om han kunne blive i landet. Alle disse enkeltoplevelser er udtryk for ønsker om bevægelse fremad i livet, som gennem venteperioden bliver til stilstand, fastlåsthed og inaktivitet. Det at vente opleves altså som noget udenfor det normale liv, noget der er direkte modsat det at være levende, aktiv, i bevægelse. En særlig form for ikke-eksistens.

## Søgen efter kontrol

Et andet centralt begreb i ansøgeres oplevelser af ventetiden er manglen på kontrol. Flere udtrykker, at det at vente føles som at være i fængsel og generelt at være frataget sin frihed. I undersøgelser af asylansøgere, der bor flere år på asylcentre, mens de venter på svar fra myndighederne, viser der sig meget lignende udsagn og oplevelser. Selvom asylansøgeres situation er noget mere ekstrem, end hvad der gælder ansøgere til arbejds- og studieopholdstilladelse samt familiesammenføring, er det interessant at bemærke, at selve oplevelsen af at vente på mange punkter er parallel, uanset om man befinder sig i et fysisk rum afskåret fra resten af samfundet eller i et mentalt rum 'midt i samfundet'.

Oplevelsen af at mangle kontrol over sit eget liv er tæt forbundet til usikkerheden om fremtiden. Denne form for usikkerhed minder på nogle punkter om den usikkerhed, der dukker op i eksistentielle kriser ved alvorlig sygdom, som netop sætter spørgsmålstejn ved menneskers eksistens eller ikke-eksistens. Man kan sige, at det at vente på svar fra Udlændingestyrelsen er en form for eksistentiel krise, der sætter spørgsmålstejn ved, hvilken form for eksistens man har og kommer til at få. Og netop dette peger – ikke kun på hvilken afgørelse, der træffes af myndighederne – men også på hvordan ansøgere håndterer venteperioden. For selvom fortællingerne om det at vente beskriver stilstand og inaktivitet, mangel på kontrol og muligheder, så indeholder disse historier også beretninger om, hvordan

ansøgere forhandler om og skaber rum til at føle, om ikke andet, bare en smule kontrol og medbestemmelse over det visse rum de befinder sig i.

Den newzealandske antropolog Michael Jackson har i sit arbejde med flygtninge og 'storytelling' vist, at der eksisterer et menneskeligt behov for, at ens handlinger betyder noget og gør en forskel. Parallelt påpeger de danske antropologer Vibeke Steffen og Hanne Jessen, sammen med den britiske sociolog/antropolog Richard Jenkins, i deres bog om eksistentielle kriser ved sygdom, at selv om skæbnen teoretisk set ofte forstås som upåvirkelig og uforanderlig, opfattes den i praksis alligevel som kontrollerbar eller i det mindste til forhandling. Et eksempel på dette er en amerikansk mand som var sikker på, at hans positive attitude ville betyde noget for afgørelsen i hans sag hos Udlændingestyrelsen. Han gjorde sig umage med så vidt muligt altid at være venlig og aldrig at tænke på noget negativt. Det lykkedes selvfølgelig ikke hele tiden, men han anstrengte sig virkelig for det, fordi han mente det gjorde en forskel. Samtidig fortalte han ivrigt, at "hvis det er meningen, skal det nok lykkes". Denne vekslen mellem både at anerkende sine egne handlinger som værende af betydning og samtidigt at vide, at det er uden for ens kontrol, hvorvidt man får opholdstilladelse eller ej, er et eksempel på, hvad Jackson forstår ved det eksistentielle behov for agens, en intersubjektiv kamp mellem at handle (at være 'subject of') og blive handlet med (at være 'subject to').

Et andet eksempel er en dansker, der hver dag, fem minutter

inden frokosttid, ringede sin sagsbehandler op, med mange lange, 'besværlige', men saglige spørgsmål til ansøgningsprocessen. Mindre end to måneder senere fik han og hans kone familiesammenføring. Hans forklaring var, at sagsbehandleren var blevet så træt af alle de spørgsmål og derfor havde ekspederet sagen hurtigt igennem. Modsat forklarede den førnævnte indiske mand, at han ikke ville ringe eller drage opmærksomhed til sig hos Udlændingestyrelsen, fordi han var sikker på, at hvis han gjorde det, ville de blive irriterede på ham og smide hans sag nederst i bunken, eller værre endnu, finde på en undskyldning for at han ikke skulle have opholdstilladelse. Fælles for alle de forskellige ansøgeres forklaringer på deres handlinger er, at de tror på, at de gør en forskel for deres sag. Hvorvidt disse og andre handlinger egentlig har indflydelse på ansøgningsprocessen og afgørelsen hos Udlændingestyrelsen er ikke til at sige. Men fælles for ansøgerne er, at de fik en markant anderledes oplevelse af ventetiden ved at handle, som de hver især gjorde.

## Den permanente midlertidighed

Ikke alle ansøgere oplever så klar en sammenhæng mellem deres handlinger og afgørelsen af deres sag som førnævnte dansker, der ringede til sin sagsbehandler hver dag. Selvom der bag disse forskellige handlinger ligger en række intentioner om at påvirke ens sag, er der ofte mange utilsigtede konsekvenser. For mange ansøgere og deres pårørende genererede handlingerne flere og nye usikkerheder. Var det nu det rigtige at gøre? Ville handlingerne blive forstået eller misforstået? Ville regler-

ne eller personalet blive ændret, og dermed også rammerne for forståelsen og misforståelsen? Ved et afslag på familiesammenføring fortalte et ægtepar fra henholdsvis Mauritius og Indien, at de havde fået besked om, at han skulle tage hjem til Indien for at søge på ny. Dette par overvejede at gå til medierne, fordi de mente de var blevet behandlet dårligt. Men midt i overvejelserne udtrykte kvinden, at hun måske troede, han bare skulle gøre som myndighederne havde sagt. Måske var det hurtigere. Handlinger eller strategier, der skulle mindske usikkerheden, er altså også med til at producere flere og nye usikkerheder, der potentielt udvider uvishedens rums grænser og dermed den midlertidige eksistens.

Får man familiesammenføring eller arbejdstilladelse gennemført, er midlertidigheden eller uvisheden stadig ikke helt forsvundet. De første mange år er opholdstilladelsen midlertidig og skal forlænges hvert andet år. Forlængelsesprocessen udgør for mange et langt og ubehageligt tidsrum, der er lige så præget af besvær, usikkerhed og ubehag som ved første ansøgning. At leve i og med en hverdag af midlertidighed, i et mentalt rum uden tidslige grænser, er på mange måder en liminal tilværelse. Selvom der empirisk og teoretisk er langt fra Victor Turners liminale fase i et overgangsritual til en midlertidig tilværelse som opholdstilladelsesansøger eller migrant, kan ideen om et 'alternativt rum' af liminal karakter bruges til at beskrive og forstå aspekter af, hvad det vil sige at være opholdstilladelsesansøger. Med fokus på mobilitet og bevægelse hen over nationale såvel

som kulturelle grænser kan det at vente på opholdstilladelse måske bedst beskrives som en form for permanent midlertidighed med reference til ideen om liminalitet. ■

#### *Forslag til videre læsning:*

*Jackson, Michael. The Politics of Storytelling. Museum Tusulanums Forlag: København 2004.*

*Steffen, Jenkins & Jessen. Managing Uncertainty. Museum Tusulanums Forlag: København 2005*

*Lakoff & Johnson. Metaphors we live by. The University of Chicago Press: Chicago & London 2003*

*Petersen, Margit A. & Puri, Stine. Billedeleder på Integration. Forlaget System: Århus 2012.*

**MARGIT ANNE PETERSEN ER UDDANNET ANTROPOLOG. HUN HAR LAVET FELTARBEJDE HOS UDLENDINGESTYRELSEN I 2008/2009 OG HAR SIDEN DA LØBENDE ARBEJDET MED IMMIGRATIONS- OG INTEGRATIONSTEMATIKKER. HUN ER NU I GANG MED AT OPNÅ EN PH.D GRAD VED DET SUNDHEDSVIDENSKABELIGE FAKULTET PÅ KØBENHAVNS UNIVERSITET.**

